

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1209

מסכת כתובות י"ח-כ"ד ♦ אבות ג', י"א - ג', ט"ז

בס"ד, כ"ה תמוז תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ יהודי רשאי למסור את נפשו על קידוש ה'; אם אינו חייב לעשות כן?
- ♦ כתובה וגט שבתעות נכתב בהם כי הבעל כהן - פסולים?
- ♦ יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל

- ♦ קניין הארץ וקדושתה
- ♦ מה כתבו בדף שצורף לכתובה?
- ♦ כתובה עם דף אחד, כשרה...
- ♦ איזה תוקף מעשי יש להתחייבותיו של הבעל?

דף יט/א יהרגו ואל יחתמו שקר

יהודי רשאי למסור את נפשו על קידוש ה', אם אינו חייב לעשות כן?

משפט קצר בגמרתנו העסיק את גדולי ישראל לדורותיהם.

הבה נלמד את גמרתנו.

כלל בהלכות עדות אמר רבי מאיר: עדים החתומים על שטר, אינם נאמנים לומר שחתמו עליו מפני שאויימו כי אם לא יעשו כן - יירצחו.

הגמרא מביאה שרב חסדא סבר, כי רבי מאיר נקט כלל זה מפני שלדעתו "עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו - יהרגו ואל יחתמו שקר". כלומר, עדים שאויימו ברצח אם לא יחתמו על שטר שקרי, עליהם לההרג ולא לחתום עליו. רבא תמה על הדברים, שוודאי רשאים הם לחתום על השטר השקרי, שהרי אין דבר העומד בפני פיקוח נפש, למעט שלש עבירות החמורות.

בדעתו של רב חסדא, שעל העדים למסור את נפשם כדי להמנע מחתימת שקר, מתחבטים הראשונים, האמנם? היה עליהם למסור את נפשם כדי להמנע מעדות שקר? הן כלל נקוט בידינו, כי רק על שלש עבירות החמורות חייב אדם למסור את נפשו!

יש מגדולי הראשונים שפירשו, כי אף לדעתו ודאי אין חובה למסור את הנפש כי אם על שלש עבירות החמורות, אך מידת חסידות היא לעשות כן. לפיכך, אין העדים נאמנים לומר: חתמנו שקר ולא נהגנו מנהג חסידות. על כך חלק רבא ואמר, כי אמנם מידת חסידות למסור את נפשו על כל איסור, אך מאחר שאין חובה בדבר, מדוע שלא נאמינם? (ראה רמב"ן, ועיי"ש ביאור נוסף שדוהאו).

כאן למעשה נגענו במחלוקת ראשונים יסודית, שנחלקו בה הטור והרמב"ם, אם יהודי רשאי למסור את נפשו על קידוש ה'; גם כאשר אינו חייב בכך. וכגון, אם נכרי כופהו לעבור עבירה בצנעה, שלא בפרהסיא, מעיקר הדין אינו צריך למסור את נפשו, אך האם מותר לו לעשות כן? הטור (י"ד סימן קנ"ז) פוסק: "כל העבירות" חוץ מג' עבירות, "שאומר לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג - אם הוא בצנעה, אם ירצה - יעבור ואל יהרג, ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג - רשאי".

ואילו הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ד') כותב נחרצות: "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו". כלומר, דינו כמאבד עצמו לדעת!

דבר העורך

השיעור היומי

במשך שנים רבות ניהל הר"ר דוד גליק ז"ל מבני ברק את חנות המפות שבבעלותו באמונה ובישור. יותר משאהב את מלאכתו, אהב לסיים את יום עבודתו ולפנות לשיעוריו היומי בבית הכנסת "אגודת רעים", אשר נמסר על ידי רב בית הכנסת, הרה"ג ר' שמחה קסלר זצ"ל. ר' דוד היה מן המסורים ביותר לשיעור יומי קבוע. הוא והשיעור היומי הפכו למקשה אחת, עד שלעיתים לא ידעו מכריו, אם הוא זקוק לדף היומי או שמא הדף היומי הוא שזקוק לו.

שומעי השיעור הכירו היטב את דמותו החייכנית ואת אפיו העולז, אשר הוסיפו חן וגוון לשיעורו המרתק של הרב קסלר זצ"ל. שמונה. זו היתה השעה בה החל הרב קסלר זצ"ל למסור את שיעורו מידי ערב. שעה קודם לכן כבר החל ר' דוד גליק בהכנות לסיים את יום עבודתו, לקראת השיעור המיוחל, אשר סביבו חג יומו.

זעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה ברלינר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ו
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה
הר"ר **אבי ומאירה שנור** הי"ו

זעילוי נשמת

הר"ר **בלע קידרון קינדרמן** ז"ל
ב"ר אהרן ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשע"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י אשתו וילדיו שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **משה מנחם חסדיאל** ז"ל
ב"ר חיים שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ו בתמוז תשמ"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו
הר"ר **שאול חסדיאל** ומשפחתו שיחיו ב"ב

לעילוי נשמת

מרת **חנה יהודית בלכר** ע"ה ב"ר שבח ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י חתנה ובתה הר"ר **אריה דבורה יעקבסון** שיחיו - ת"א

נר ה'
נשמת
אדם

לביאור מחלוקת זו נדרש הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד (קובץ הערות סימן מ"ח ס"ק י"ז), שבעצמו נהרג על קידוש ה' על ידי הנאצים ימ"ש. רבי אלחנן עומד על הדברים באמצעות השאלה הבאה.

ברור מאליו, כותב רבי אלחנן, כי מחלוקתם של הראשונים, אם יהודי רשאי למסור את נפשו על קידוש ה' מתייחסת ליהודי שנכרי כופהו לעבור עבירה. ברם, הכל מודים, כי יהודי הנמצא במצב פיקוח נפש, כגון חולה שיש בו סכנה, **חובה** להצילו גם אם ההצלה כרוכה בעבירה על כל איסורי התורה, למעט שלש עבירות החמורות, והמבקש להחמיר ולהמנע מעשיית איסור - הרי הוא כשופך דמים!

מאליה מזדקרת השאלה, מה הבדל יש כיצד נוצר הפיקוח נפש, אם על ידי נכרי הכופהו לעבור איסור ואם לאו ימיתנו, אם מפני מחלה שתקפתו?

יש לומר, אומר רבי אלחנן, כי הטור והרמב"ם נחלקו ביסוד מצוות "קידוש ה'", האם היא מתייחסת לעשיית עבירות בפרהסיא בלבד, או שמא, כל המתנגד לכפייה לעבור על איסור תורה, שכל מטרתה היא לחלל את שמו יתברך, גם מקיים מצוות קידוש ה', אף על פי שהדבר נעשה בצנעה. כלומר, ברור לכל, כי **החובה** לעשות כן היא רק אם כופים אותו לעבור על מצוות התורה בפרהסיא, אך לא בצנעה [למעט שלש עבירות החמורות, שגם בצנעה], אך נחלקו אם מצווה זו שייכת גם בצנעה. הטור סבר, כי המוסר את נפשו מקיים מצוות קידוש ה'. מעתה, מאחר שמצוות קידוש ה' דוחה פיקוח נפש, שהרי חובה לעשות כן בפרהסיא, הרי הוא רשאי למסור את נפשו גם בצנעה. ברם, הרמב"ם סבר כי בצנעה אינו מקיים מצוות קידוש ה' כלל אם מוסר את נפשו, ולפיכך אסור הדבר והרי הוא כשופך דמים.

רבי אלחנן חותם את דבריו בנידון זה: "ועדיין צריך עיון".

דף כד/ב מהו להעלות משטרות ליוחסין

כתובה וגט שבטעות נכתב בהם כי הבעל כהן - פסולים?

בכתיבת גט מדקדקים בכל הפרטים, מדייקים בכתיבת שמותיהם המדוייקים של הבעל ושל האשה. מה דינו של גט שלאחר זמן נמצא כי בטעות כתבו בו שהבעל כהן, "פלוני הכהן", למרות שאינו כהן, האם כשר הוא או פסול?

במאמר הנוכחי נעסוק גם בשאלה זו.

גמרתנו מסתפקת אם "מעלין משטרות ליוחסין". כלומר, האם ניתן לקבוע שאדם הוא כהן לגבי הלכות כהונה הקשורות ליוחסין, בהסתמך על כך שבשטרות הוא מוזכר ככהן. וכגון, כשבשטר הלוואה כתוב כי פלוני **כהן** לוהו כך וכך מעות, או שמוזכר שהמלווה הוא כהן, האם מאחר שעדים חתומים על שטר זה, ניתן לסמוך על חתימתם כי הוא אכן כהן.

התרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן ז) מביא, כי מהר"ר יעק"ל מוינא למד הלכה יסודית מסוגייתנו לגבי כתיבת גיטין.

יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל: מהר"ר יעק"ל הוכיח, כי מכאן ראייה שיש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל, אם כהן הוא, ואם לא יעשו כן הגט פסול, שהרי נוכחים אנו שבתקופת האמוראים נהגו לכתוב בשטרות את ייחוסו של נשוא השטר. הרמ"א (אהע"ז סימן קכ"ט סעיף ז) נוקט שיטה זו להלכה, שלכתחילה יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל, אם כהן, אם לוי, והוא מביא כי נחלקו הפוסקים אם כשלא נכתב ייחוסו של הבעל פסול הגט "ונראה לסמוך להקל במקום הדחק, אבל לכתחילה יש לכתבו".

ואילו הבית יוסף (שם ד"ה אם המגרש) טוען, כי אין כל הוכחה מסוגייתנו, לפי שכל שמסופר בה הוא שנהגו לכתוב את הייחוס, ולפיכך התעורר דיון אם מעלים משטרות ליוחסין, אך אין בכך כל ראייה כי חובה לכתוב בשטר את ייחוסו של נשוא השטר. מחלוקת זו הוסיפה להתקיים בדורות מאוחרים יותר; הבית שמואל (ס"ק י"ד) נוקט כדעת המחמירים והט"ז (ס"ק ט"ז) נוקט כדעת המקילים.

מהי, איפוא, הוכחתו של מהר"ר יעק"ל מסוגייתנו?

בשו"ת הראנ"ח (סימן י"א) ביאר את סברתו ואת הוכחתו של התרומת הדשן הפוסל גט של כהן שלא נכתב בו 'הכהן', שהיא על פי ההנחה שכל כינוי שרגילים לכתבו בגט, אם אין כותבים אותו הרי זה כשינוי שמו של הבעל, ולפיכך הוא פסול (כן כתבו בדברי חיים, גיטין שער התשובות סימן ק"ז ועוד אחרונים).

יתרה מזו כתב הראנ"ח - במקרה שיש שני אנשים בעלי אותו שם, ששניהם מגרשים את נשותיהם שאף להן אותו שם, ואחד המגרשים הוא כהן ואחד מהם ישראל, אין צריכים לעשות סימנים נוספים כדי להבחין בין שני הגיטין, אלא די בכך שבגט של הכהן יכתבו אחר שמו 'הכהן' ובגט של הישראלי לא יכתבו כלום, שכן בכל מקום שרגילים לכתוב 'הכהן' ואין כותבים כך, הדבר ברור הוא שאין המדובר בכהן אלא בישראל [ועיי"ש בסוף דבריו שהעלה צד ספק בדבר].

יום קייצי אחד, אחר הצהרים, עמד ר' דוד בחנותו ושירת נאמנה לקוח אמיד, כך בכל אופן עשה אותו אדם רושם, לפי רשימת הקניות הארוכה שהחזיק בידיו. ר' דוד עלה וירד ללא הרף בסולם העץ הגבוה ששירתו מימים ימימה. "תביא, תקח, תראה, תושיט, תפתח, תסגור, תארוז, תחליף, תוסיף, תפחית", הורה הלוקח כהנה וכהנה, ור' דוד עומד וממלא את מבוקשו בסבר פנים יפות.

לפתע, הבחין ר' דוד כי השעה שמונה קרבה והולכת. השמש נסתה על צידה, ומבעד לזוגיית החנות החלו פסי צל ארוכים להתוות את דרכם על הארגזים הרבים שהיו פזורים על רצפת החנות, ור' דוד החל לסמן ללקוח באדיבות, כי עוד מעט קט עליו לסגור את החנות. הלה, כמי שאינו שם לב, המשיך להקריא מרשימתו הארוכה פריטים נוספים הדרושים לו.

רבע לשמונה. החלטי ונמרץ סגר ר' דוד את קופתו בנקישה, חפן את צרור מפתחותיו בידו. "ר' יהודי. אני סוגר את דלת החנות על מנעול וברית. כדאי, ר' יהודי, שתעבור לצידה השני של הדלת". הלה סירב להאמין למשמע אזניו. "וודאי אינך בעל העסק" הטיח בו בר' דוד. "לו היתה נודעת לו התנהגותך, היה משעה אותך מעבודתך באופן מיידי. אפילו בבנק לא מבקשים מלקוח שנכנס לפני שעת הסגירה לצאת מן הסניף".

עולים על רכבת הלימוד

גיאור דרנט

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד * 3029 נכשיו

לא נעים, אבל ר' דוד הזכירו, כי עוד כשהוציא את רשימת קניותיו הארוכה מכיס מקטורו הוא הודיעו, כי בשעה שבע וארבעים וחמש דקות דלת החנות תנעל. "חוץ מזה", חייך והפסיד, "אני בעל הבית".

אולם, הלקוח בשלו, סרבן ועקשן, אינו מוכן להרפות מקשרי החבילות שנכרכו בקפידה. "יבוא כבודו מחר, אשמור למענו על כל החבילות והאריות, כפי שהן עכשיו. איש לא יגע בהן". "לא", הסיט הלה את ראשו במרץ מצד לצד. "אני רוצה לקנות עכשיו".

עשר דקות לשמונה. ר' דוד אינו מסוגל להעלות על דעתו שהוא עומד לאחר לשיעור היומי. "קח את מפתחות החנות!" פנה ר' דוד ללקוח ההמום, "בחר לך סחורה ככל אשר תחפוץ, ואחר כך נסתדר", סיים ר' דוד במהירות, השליך את צרור המפתחות העבה על השולחן ונחפז לצאת לדרכו. לא הספיק ר' דוד לעבור את מפתן דלת החנות, ולהפתעתו הוא הבחין, כי הלקוח שומט מידי את כל קשרי החבילות ואף רץ אחריו. "מה עכשיו?" תמה, שאל ר' דוד.

"אני", השיב האיש כשחיוך על פניו, "נמנה על חוליית הביקורת של שלטונות המס. בית העסק שלך נכלל במדגם שנבחר באקראי לעריכת ביקורת מקיפה וקפדנית של ניהול תקין של ספרי החשבונות. לשם כך ערכתי קניה בבית העסק שלך כדי לבדוק אם תרשום אותה כראוי בספרי חשבונותיך. כעת, ידידי, אסייע לך לסדר

היש הבדל בין לוי לבין כהן? גם בדעתו של מהר"ר יעקב"ל שהביא התרומת הדשן נחלקו הפוסקים, אם כל כינוי שרגילים לכתבו והושמט, פוסל את הגט, או שמא יש פסול מיוחד בכהן דווקא. בעל שו"ת יד יהודה (חלק א', תשובות בהלכות גיטין שבסוף הספר סימן ב') מסתפק בדבר ונוקט כי יש לחלק בין 'כהן' לכינויים אחרים, לפי שמעלת הכהן גדולה ומפורסמת ואף בימינו יש לה השלכות, כגון, שאינו רשאי להטמא למתים, אינו נושא גרושה, נושא את כפיו לברכת כהנים ומקבל דמי פדיון הבן. ואילו מעלת הלוי אינה מפורסמת ובאה לידי ביטוי בעליה לתורה בלבד, ולפיכך הכינוי 'לוי' אינו דבק בו ואינו חלק משמו, והשמטתו מן הגט אינה פוסלתו. אולם, זקנו החכם צבי נוקט (שו"ת סימן ל"א), כי לאחר שהורגלו לציין 'לוי', עצם ההשמטה מוכיחה כי אין מדובר בלוי אלא באדם אחר ויש בכך כדי לפסול את הגט.

עד כה עסקנו בשאלה, אם בכתיבת גט לבעל כהן, יש לציין כי הוא כהן. הפוסקים דנו גם מה דינם של גט ושל כתובה שצויין בהם **בטעות** כי הבעל הוא כהן או לוי. להלכה מחמירים כי גט שכזה פסול. אולם, לגבי כתובה שנכתב בה ייחוס מוטעה, כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה ח"ג סימן כ"ו), כי אמנם ראוי לכתוב כתובה חדשה ומתוקנת, אך הכתובה ובה הטעות אינה פסולה, ורשאיית האשה לדור עם בעלה גם אם לא תוקנה הטעות (עיי"ש בדבריו).

דף כה/א שהרי ז' שכיבו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה

קניין הארץ וקדושתה

בימינו מצוות הפרשת חלה היא מדרבנן.

במהרה בימינו יבנה בית המקדש, הקב"ה ישא את נפוצותינו על כנפי נשרים וכל העם יישב בארצו, איש תחת גפנו ותחת תאנתו. שאלות רבות יתעוררו אז לגבי מצוות שונות, ביניהן, לגבי מצוות הפרשת חלה - האם יצטרכו לקדש את ארצנו מחדש, כדי להתחייב במצווה זו מן התורה? זאת ועוד, האם קיימת אפשרות להתחייב במצווה זו מדאורייתא גם קודם שנזכה לגאולה בביאת המשיח? ובכן, התשובה לשאלות אלו תלויות באופן שבו יש ללמוד את גמרתנו.

כה נאמר בתורה על מצוות הפרשת חלה (במדבר ט"ו): "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם **בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרומָה לַה'. הָאִשִּׁית עֲרֹסְתֶכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרומָה פְתֹרֶמֶת גֶּרֶן כֶּן תְּרִימוּ אֹתָהּ.**"

עתה נלמד שורות אחדות מגמרתנו.

רב הונא בן רבי יהושע סיפר, כי פגש בני ישיבה שאמרו לו, שאף על פי שיש הסוברים כי לאחר שגלו ישראל מארצם בטלה קדושתה לעניין מצוות התלויות בארץ, מכל מקום, מצוות חלה נוהגת בה לעולם. ברם, הוא דחה את דבריהם, תוך שהוא מצטט את הפוסקים הנזכרים לגבי מצוות חלה, בהם נאמר: "**בבואכם אל הארץ**", הרי שהתורה תלתה מצווה זו בביאת עם ישראל לארצו. הוי אומר, עד שלא בא כל העם לארץ, אין מצווה זו נוהגת.

מה פירושה של גמרתנו?

רבי דוד פרידמן מקרלין, בעל שאלת דוד (חינוך שביעית, מובא בלאור ההלכה, מהדורה חדשה, עמוד קצ"ו) נוקט, כי המשא ומתן בין בני הישיבה לרב הונא הינו לגבי התנאי שהציבה התורה "בבואכם אל הארץ". אין ספק שהתורה קבעה כי רק בבואם לארץ תחול המצווה, אך בני הישיבה סברו, כי כוונת הפסוק, שבעת שיבואו לארץ ישראל ממצרים, תחול מצוות חלה לעולם. ואילו רב הונא חלק וטען, כי בכך הציבה התורה תנאי קבוע למצוות חלה - "בבואכם", רק בעת שכל העם בארצו, קיימת מצוות חלה, ומאחר שבימינו אין העם על אדמתו, לא חלה המצווה מן התורה.

מכל מקום, שני הצדדים מודים, כי מצוות חלה אינה תלויה בקדושת הארץ, אלא עצם היותה קנויה לעם ישראל מאז הבטחתה לאבותינו, גורמת לחיוב המצווה - בתנאי שכל העם בארץ. לפיכך, גם לאחר חורבן בית המקדש הראשון, עת בטלה קדושת הארץ, אם היו שבים כל בני הגולה לארץ ישראל, היו מתחייבים במצוות חלה, גם אם לא היתה הארץ שבה ומתקדשת [בפועל לא עלו כל בני ישראל עם עזרא, כי אם חלקם].

ואילו החזון איש זצ"ל נוקט, כי רב הונא סתר לחלוטין את דברי בני הישיבה. הם אמנם סברו כי מצוות חלה אינה תלויה בקדושת הארץ, ואילו הוא דחה את דבריהם וטען כי מצוות חלה, כמצוות אחרות התלויות בארץ, נובעת מקדושת הארץ, ואם אין הארץ קדושה, אין המצווה חלה. לדברי רב הונא, כוונת התורה בפסוק "בבואכם" היא, כי אין אפשרות לקדש את ארץ ישראל לעניין מצוות חלה, אם אין כל ישראל נמצאים בארץ ישראל... נמצא, שקדושה מימות יהושע בן נון - אין, כי קדושה זו בטלה עם גלות ישראל מארצם. ואילו הקדושה השנייה, שקידש עזרא בעלותו מבבל, לא הועילה לעניין מצוות חלה, לפי שלא התקיים התנאי שכל העם בארצו (ראה חזון איש שביעית כ"א ס"ק ה' ודרך אמונה הלכות ביכורים פרק ה' ס"ק כ"ט).

מעתה, גם אם ישו בו כל היהודים לארצנו הקדושה לפני ביאת גואל צדק, תשאר מצווה זו מדרבנן, עד שיבוא הגואל ויקדשוה שנית לעניין מצוות חלה, כדי להחיל מצווה זו (ראה חזון איש

"אחד בבוקר,
אחד בערב
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

שביעית כ"א ס"ק ה'; ועיי"ש שהסתפק אם צריך קידוש על ידי נביא, וכתב שעל כל פנים בעודנו בגלות לא יועיל שיהיו כל יושביה עליה, אך לענין תרומות ומעשרות די בכך. ועיין גם בדרך אמונה הלכות ביכורים פרק ה' ס"ק כ"ט).

מה כתבו בדף שצורף לכתובה?

הזכרנו בעבר, כי נוסח הכתובות הרווח בקהילות בני עדות המזרח, כולל תנאים נוספים עליהם התחייב החתן לכלה, ביניהם, שלא ישא אשה אחרת [אף על פי שבני עדות המזרח לא קיבלו את חרם דרבנו גרשום, מתחייב הוא כך בעצמו]; שלא יפתנה למחול על כתובתה; שלא יצא לחוץ לארץ בלא רשותה, וכן נקבע בכתובה מקום מגוריהם.

"שלא יקח משרתת השנואה לה": הוספת תנאים מסוג זה לכתובה החלה לנהוג בעיקר בארץ ישראל לפני כארבע מאות שנה. תחילה לא היו כותבים אותם בכתובה, אלא צירפום כדף נוסף לכתובה ועדי הכתובה חתמו עליו בנפרד. עד להתגבשות נוסח מוסכם, פחות או יותר, לתנאים הנוספים, היו עורכים בכל נישואין נוסח פרטני לבני הזוג. כך נמצאו כתובות עתיקות בהן מתחייב הבעל "שלא יקח בבית משרתת השנואה לה", ושתהא האשה נאמנת על הוצאות הבית בלא שבועה וכיוצא בכך.

כתובה עם דף אחד, כשרה...: באותם זמנים כללו הכתובות דפים אחדים, כעדותו של האבני אפוד (הקדמה לכתובה סימן ס"ו): "דכתובות שלנו הינם משונים מכתובות של הראשונים, כי כתובות שלנו כתובות בבי דפין". כה נפוץ היה מנהג זה, עד שאחד הפוסקים (ויקרא אברהם אה"ע"ו סימן ט"ז אות י') נזקק להבהיר, כי "כתובה שאין דף מאחוריה" - כשרה! לבל יחשבו כי בהעדר דף נוסף הכתובה פסולה. במשך השנים, כאשר נוסחאות התנאים הנוספים התגבשו לכדי נוסח אחד וקבוע, החלו לכלול בתוך הכתובה עד שהפך חלק בלתי נפרד ממנה.

איזה תוקף מעשי יש להתחייבויותיו של הבעל? התנאים הללו בהם מתחייב הבעל, אינם בגדר התחייבות, שהרי אדם אינו יכול להתחייב לחבירו לא אעשה כך וכך, כי אין להתחייבות זו כל תוקף. אדם כן יכול להתחייב לחבירו, אם אעשה כך וכך, אזי מעשה המכירה לא יחול, או אתחייב לך כך וכך ממון. מה, מתחייב, איפוא, הבעל בעת שהוא מקבל על עצמו תנאים אלה? שהרי לכאורה אין כל דבר המעגנו לעמוד בהם?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל צידד (מובא במשפטי הכתובה חלק א' עמוד שפ"ח), כי הסברה אומרת שתנאים אלה תלויים בנדונייה שמביאה עמה האשה. כלומר, אם לא יעמוד בתנאים אלה, חובה עליו להחזירה לידי האשה, אף אם לא גירשה. אכן, כך מבואר בספר נכח השולחן למהר"ם לבטון (אה"ע"ו סי' טו ד"ה אשובה), וכן הוא הנוסח בכתובה המועתקת בשו"ת המבי"ט (ח"ד סי' נ"ו).

את כל החבילות במקומן, ואעזוב אותך לנפשך. נוכחתי שבעולם הערכים שלך יש דבר חשוב יותר מכסף. אנשים כמוך לא צריך לבדוק".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת
רון סיני ז"ל
בן יבדלחט"א גדעון בנימין איתמר הי"ו
נלב"ע כ"ה בתמוז תשמ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הרב גרשון שיין ז"ל
בן הרב ברוך מרדכי ואסתר מיכלא ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר חיים הלוי קליין ז"ל
ב"ר אליעזר ז"ל - אנטוורפן
נלב"ע כ"ד בתמוז תשנ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

כולם

יחד מאירים את הנשמה עם 2 משניות ביום.

מה איתך?

- פידוש בהיר וקל
- לימוד יומי ע"פ סדר קבוע
- פדי חודש יגיע לביתך הכרך החדשי

גדולי ישראל שליט"א מכריזים על תחילת הלימוד ב"משנה מאירה"

מתנה רחפן או טלפון סלולרי כשר *3764

